

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Kotonen, Tommi

Title: Äärioikeisto ja sen määritelmät

Year: 2023

Version: Published version

Copyright: © 2023 Valtiotieteellinen yhdistys

Rights: CC BY-NC-ND 4.0

Rights url: <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>

Please cite the original version:

Kotonen, T. (2023, 5.5.2023). Äärioikeisto ja sen määritelmät. Poliitikasta. <https://politiikasta.fi/aarioikeisto-ja-sen-maaritelmat/>

Äärioikeisto ja sen määritelmät

5.5.2023 / Tommi Kotonen / Artikkelit / demokratia, populismi / 6 minuutiksi luettavaa

Ajatus politiikan äärilaidoista on peräisin jo Ranskan vallankumouksen ajoilta. Arvojen lisäksi myös kielen vivahteet vaikuttavat siihen millä termeillä ääriilikkeistä puhutaan. Määrittelyt elävät ajassa eivätkä ole täysin pysyviä.

Niin sanotusta äärioikeistosta esitetään erityisesti sosiaalisessa mediassa, mutta usein myös valtavirtalehdistössä, useita erilaisia ja ristiriitaisiakin tulkintoja. Käsitteellä ei ole vakiintunutta määritelmää, mikä jo itsessään aiheuttaa sekaannusta.

Tässä artikkelissa avataan keskeisimpiä ja yleisimmin käytettyjä tapoja ääriajattelun ja äärioikeiston määrittelemiseksi sekä niihin sisältyviä ongelmia. Käsittelem äärioikeiston määritelmää sen moninaisilla tasoilla tutkimuskirjallisuuden valossa.

Poliittisiin käsitteisiin kuuluu jo lähtökohtaisesti niiden kiistanalainen luonne. Ilmiöiden niputtaminen yhden termin alle tekee harvemmin oikeutta empiirisen todellisuuden monimuotoisuudelle. Siksi termit kannattaakin ymmärtää lähinnä ideaalityyppinä.

Tulkinnan tasot

Yleisenä periaatteena havaintoihin perustuvassa empiirisessä tutkimuksessa on, että toimijoita tarkastellaan heidän omien lähtökohtiensa ja määrittelyjensä kautta. Aina se ei silti ole onnistunut valinta, sillä harva ryhmä määrittelee itsensä esimerkiksi ääriliikkeeksi. Määritelmä siis annetaan tyypillisesti ulkoa. Käytetyt termit voivat yhtä lailla peittää näkyvistä olennaisia, toimijoiden kannalta luonnollisina pidettyjä ajattelun elementtejä, kuten esimerkiksi käytettäessä termiä kansallismielinen **avoimen rotunationalistisista ryhmistä**.

Määrittelyjä voidaan tehdä itse termistä ja sen sisältämisestä ideologisista elementeistä lähtien, tai tarkastellen käsitteen käyttöalaa. Kuten muun muassa politiikan tutkija **Elisabeth Carter on todennut**, tyypillisin määrittelyn tapa on ollut jälkimmäinen, ilmiölähtöinen, eli äärioikeistona pidettyjen liikkeiden ja ryhmien yhteisten piirteiden analysointi. Tällöin myös määritelmät muuttuvat ajassa, ilmiön muutosten myötä.

Oleellista on myös tehdä ero sen välillä, mikä edustaa ääriajatteluun pohjaavaa politiikkaa, ja toisaalta millä edellytyksillä jokin ryhmä itsessään kuuluu ääriliikkeisiin.

Ajatus poliittisista äärilaidoista pohjautuu Ranskan vallankumouksen myötä syntyneeseen tapaan hahmottaa poliittinen kenttä tilallisesti. Äärioikeistosta ja -vasemmistosta puhuttiinkin **ainakin jo 1830-luvulla**. Tuolloin äärimmäisenä vasemmistona pidettiin radikaaleimpiin uudistuksiin tähtääviä ryhmiä, oikeiston pyrkiessä säilyttämään tai palauttamaan aiemman järjestelmän. Nykyiseen politiikkaan jaottelu ei ole kaikilta osin sovellettavissa, ja etenkin erilaisten yhden asian liikkeiden asemointi on usein hankalaa.

Kuten esimerkiksi politiikan- ja erityisesti populismintutkija **Cas Mudde on korostanut**, oleellista on myös tehdä ero sen välillä, mikä edustaa ääriajatteluun pohjaavaa politiikkaa, ja toisaalta millä edellytyksillä jokin ryhmä itsessään kuuluu ääriliikkeisiin. Esimerkiksi Tanskassa jopa sosiaalidemokraatit ovat puolueena harjoittaneet politiikkaa, **jota voitaisiin tietysti edellytyksin pitää äärioikeistolaisena**. Tämä ei silti tee toimijasta itsestään välttämättä äärioikeistolaista.

Alkujaan äärimmäisinä pidetyt ajatuskulut tapaavatkin verhotussa tai liudentuneessa muodossa ilmetä myös ääriryhmien ulkopuolella. Tällöin puhutaan usein ilmiön tai terminologian valtavirtaistumisesta. Yksi esimerkki tästä on niin sanottu **väestönvaihtoteoria**. Avoimen rasistisena syntynyt teoria on jatkanut omaa elämänsä syntyalustansa ulkopuolella, ja usein sitä käyttävät toimijat eivät edes ole tietoisia teorian historiasta.

Ääriajattelu

Ääriajattelun yleisenä piirteenä voidaan pitää siihen sisältyvää voimakasta jakoa sisä- ja ulkoryhmän välillä, joka ilmenee äärioikeistossa useimmiten ulossulkevana nationalismina. Tällainen lähtökohta voi tarkoittaa esimerkiksi sitä, että sisäryhmän menestys edellyttää ulkoryhmän sulkemista ulos yhteisöstä. Tätä näkökulmaa on tuonut esille erityisesti ääriilikkeiden tutkija **J. M. Berger**. Homogeenisen, eli yhtenäisen ja yhdenkaltaisen yhteisön tavoittelu onkin keskeistä useimmille **ääriajattelun määritelmille**.

Toisaalta erityisesti viranomaisteksteissä, kuten suojelupoliisin katsauksissa, korostuu usein näkökulma, jossa aatemaailmaa keskeisemmässä roolissa ovat toiminnan muodot, erityisesti väkivalta. Lähtökohtana tällöin on termien tarkan määrittelyn sijaan ilmiöihin sisältyvät konkreettiset uhkakuvat kansalliselle turvallisuudelle, jotka voivat **muuttua ajan ja osin myös poliittisten suhdanteiden mukaan**.

Myös demokratiaa voidaan ainakin periaatteessa ajaa äärimmäisin keinoin. Oleellista on myös huomioida, ettei ääriajattelu väistämättä johda väkivallan käyttöön.

Kuten filosofi **Quassim Cassam** on todennut, ääriajattelua eli ekstremismiä voidaankin tarkastella paitsi aatemaailman, myös sille ominaisten keinojen kautta äärimmäisenä toimintana, kuten terrorismina. Yksilön tasolla äärimmäisyys voi puolestaan ilmetä esimerkiksi kärjistetyn mustavalkoisena ajatteluna.

Myös demokratiaa voidaan ainakin periaatteessa ajaa äärimmäisin keinoin. Oleellista on myös huomioida, ettei ääriajattelu **väistämättä johda väkivallan käyttöön**.

Äärioikeiston valtavirtamääritelmä

Nykyään voidaan pitää suhteellisen valtavirtaistuneena toimintamuodot ja aatemaailman yhdistävää näkemystä, jossa äärioikeisto määrittellään suhteessa väkivaltaan ja demokratiaan. Muun muassa ääriilikkeiden tutkijat **Tore Bjørge** ja **Jacob Aasland Ravndal** ovat hahmotelleet tätä määrittelyä. Vastaava tulkinta löytyy myös esimerkiksi Cas Mudden teoksesta *The Far Right Today*.

Heidän esittämässään tulkinnassa kattokäsitteenä toimii laitaioikeisto (engl. *far-right*), jonka keskeiset elementit ovat ajatus kansan ja valtion samaistamisesta sekä kokemus ulkomaalaisten tälle yhteisölle aiheuttamasta uhasta. Uhka kansalliselle yhtenäisyydelle voidaan tässä määrittää muodostuvan joko vieraan kulttuurin, etnisyyden tai rodun kautta.

Olennaista jaottelulle on eronteko radikalismiin ja ääriajattelun välillä. Bjørge ja Ravndal näkevät laitaioikeiston jakautuvan asteittaiset uudistukset hyväksyvään reformistiseen ja

vallankumoukselliseen suuntaukseen. Ensin mainittu, tässä radikaalioikeistoksi (*radical right*) kutsuttu ryhmä, toimii demokratian pelisääntöjen mukaan, ja hylkää väkivaltaiset keinot. Vihollinen on liberaali eliitti, ei koko yhteiskunnallinen tai poliittinen järjestelmä itsessään. Eliitin ja kansan vastakkainasettelun suhteen määritelmä viittaa populistisiin ryhmiin., Joskus puhutaankin myös populistisesta oikeistoradikalismista.

Äärioikeisto (*extreme right*) sitä vastoin joko ideologian tai toiminnan tasolla hylkää pluralistisen ja liberaalin demokraattisen järjestelmän. Se näkee myös väkivallan mahdollisena toimintakeinona, tai ainakin oikeuttaa sen joissain tilanteissa. Kyse on pohjimmiltaan vallankumouksellisesta liikehdinnästä, jollaista historiassa on edustanut esimerkiksi italialainen fasismi.

Tätä jaottelua seuraa pääosa nykyisestä akateemisesta tutkimuksesta. Se on laajalti käytössä myös muun muassa mediassa.

Määritelmän ongelmia

Kuten kirjoittajatkkin toteavat, näissä määrittelyissä on kyse ideaalityypeistä. Jonkin yksittäisen ryhmän kohdalla rajanvedot ovat vähemmän selkeitä tai ilmeisiä. Jossain määrin ongelmallista tässä terminologiassa on myös puhe oikeistosta. Jo määrittelyn alkuolettamus osoittaa, että kyse on pikemminkin radikaalista nationalismista, ei perinteisestä talousoikeistosta.

Oikeiston ja vasemmiston eroa on kuitenkin tässä tulkinnassa pyritty hahmottamaan italialaisen filosofi **Norberto Bobbion** yksiuolotteisen määrittelyn kautta, jossa hän näkee pyrkimyksen sosiaaliseen ja taloudelliseen tasa-arvoon eli egalitarismiin vasemmistolaisuuden keskeisenä elementtinä. Oikeistolainen ajattelu esittäytyy tämän vastakohtana ja näkee jotkut hierarkiat luonnollisina.

Oikeiston ja vasemmiston ero ei myöskään ole pysyväluonteinen, vaan suhteellinen ja kontekstisidonnainen.

Kumpikin suuntaus voi esiintyä Bobbion mukaan äärimmäisenä, joka hänelle tarkoittaa demokraattiset keinot ja asteittaisen kehityksen hylkäävää, ylhäältä saneltua politiikkaa. Oikeiston ja vasemmiston ero ei myöskään ole pysyväluonteinen, vaan suhteellinen ja kontekstisidonnainen. Puolueet saattavatkin historian myötä muuttaa asemoitumistaan oikeisto-vasemmisto-akselilla, kuten myös suhteessaan demokraattista järjestelmää kohtaan.

Björgon ja Ravndalin määrittelyä voidaan kuitenkin pitää ainakin sikäli onnistuneena, että se tekee selväksi eron radikalismista ja ääriajattelun välillä, näyttäen samalla niiden välisen ideologisen kytköksen. Vastaavaa kentän hahmotustapaa voitaisiin lisäksi ainakin

periaatteessa käyttää analysoitaessa myös vasemmistolaisia ryhmiä, eikä se siten ei ole yhtä aate- ja kontekstisidonnainen kuin monet muut määrittelyt.

Termin käyttöalat ja -tavat

Tutkimuksessa käytettyjen käsitteiden suhteen on oleellista, että niin yhteiskunnallisessa keskustelussa kuin tutkimuksessakin termejä voidaan käyttää paitsi arvottavasti eli normatiivisesti, myös pelkästään kuvailevasti, deskriptiivisesti. Normatiivinen arvio jonkun puolen paremmuudesta on luonnollisesti tyyppillistä poliittisille aktivisteille. Se voi tutkimuksessa viitata tutkijan mieltymyksiin.

On myös syytä huomioida, että muun muassa saksalaisessa terminologiassa radikalismien ja ääriajattelun välillä on oikeudellistakin merkitystä. Äärioikeistolaisuus, saksaksi *Rechtsextremismus*, edustaa perustuslain vastaista liikehdintää, ja olisi sellaisenaan peruste myös kieltotoimille.

Tässä mielessä on varsin erikoista, että jopa [Euronews](#)in saksankielisessä julkaisussa perussuomalaisiin viitataan kyseisellä termillä. Toisaalta erikoiselta kuulostaa myös [Petteri Orpon](#) maininta, [ettei Suomessa ole laitaoikeistolaisia \(far-right\) puolueita](#), perussuomalaisten kuuluessa samaan puolueperheeseen muun muassa ruotsidemokraattien kanssa. Kansainvälistä uutisointia perussuomalaisista ”äärioikeistopuolueena” [on pohdittu jopa maakuvan kannalta](#).

Ääriterminologia on luonteeltaan suhteellista, ja määrittyy yleensä kulloisenkin valtavirta-ajattelun kautta. Sikälikään termillä ei voi olla täysin pysyvää määrittelyä.

On kuitenkin todettava, että määritelmät eivät käänny yksiselitteisesti suomeksi. Jotkut ovat muun muassa halunneet suomentaa kattotermin *far-right* laitaoikeiston sijaan äärioikeistoksi. Termin *extreme right* käännökseksi tarjottu ”ekstremistinen äärioikeisto” kuulostaa kuitenkin lähinnä saman asian toistamiselta kahteen kertaan.

Kyse on lisäksi kielen vivahteista. Useimmille ääriilikkeestä puhuminen tuonee varsin toisenlaisia miellelyhtymiä kuin parlamentaarinen, varsin tavanomaiset ja perinteiset muodot omaksunut puoluetoiminta.

Äärioikeistosta käytävään keskusteluun liitetään usein myös muita, osin rinnakkaisia termejä, kuten fasismi. Tarkasteltaessa jotain ilmiötä fasismina, tulkinnan lähtökohtana on kuitenkin ideologia tai [kösité](#), jolla voidaan ajatella olevan jonkinlainen melko pysyvä olemus, ja jota voidaan analysoida näiden piirteiden valossa. Sitä vastoin ääriterminologia on luonteeltaan

suhteellista, ja määrittäyty yleensä kulloisenkin valtavirta-ajattelun kautta. Sikälikään termillä ei voi olla täysin pysyvää määrittelyä.

Tommi Kotonen työskentelee tutkijatohtorina Jyväskylän yliopiston yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitoksella.

Artikkelikuva: alex dutemps / pixabay

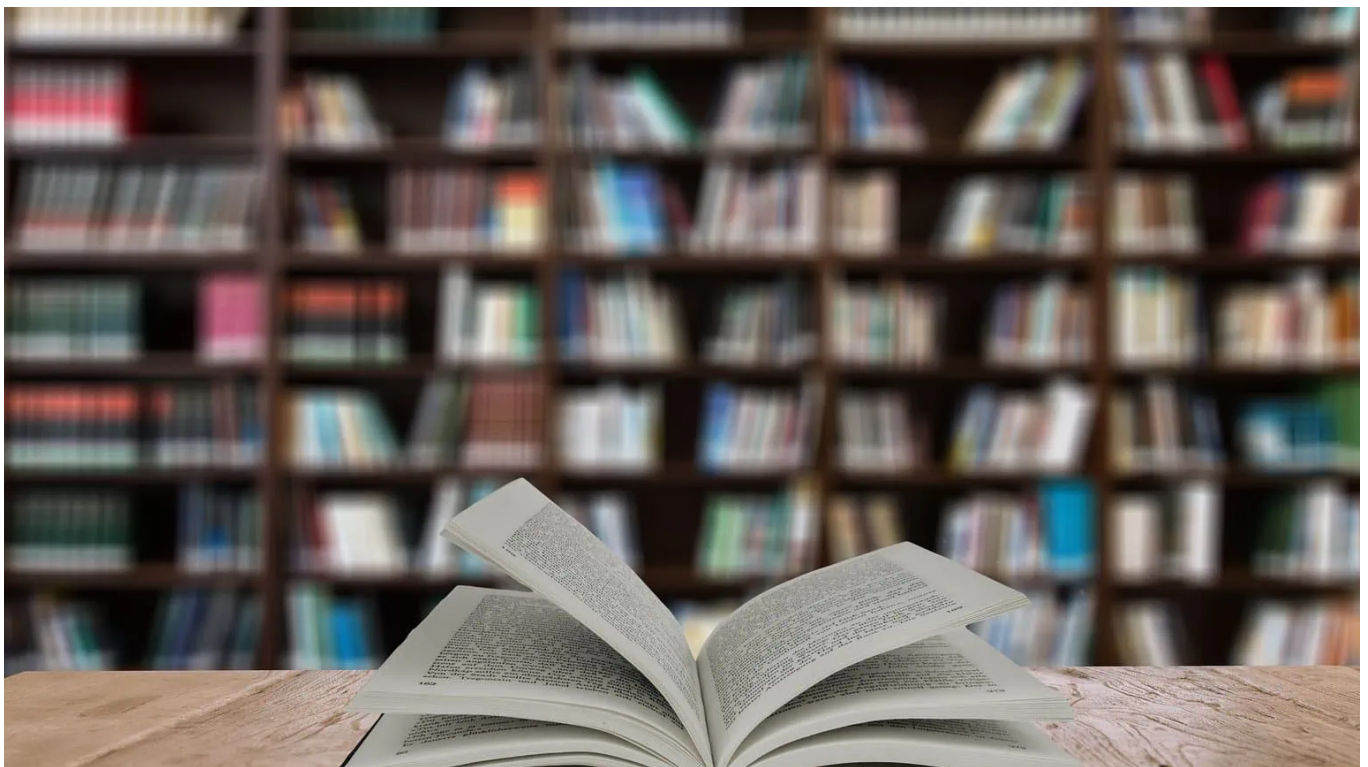

[← Edellinen Artikkel](#)

[Seuraava Artikkel](#) →

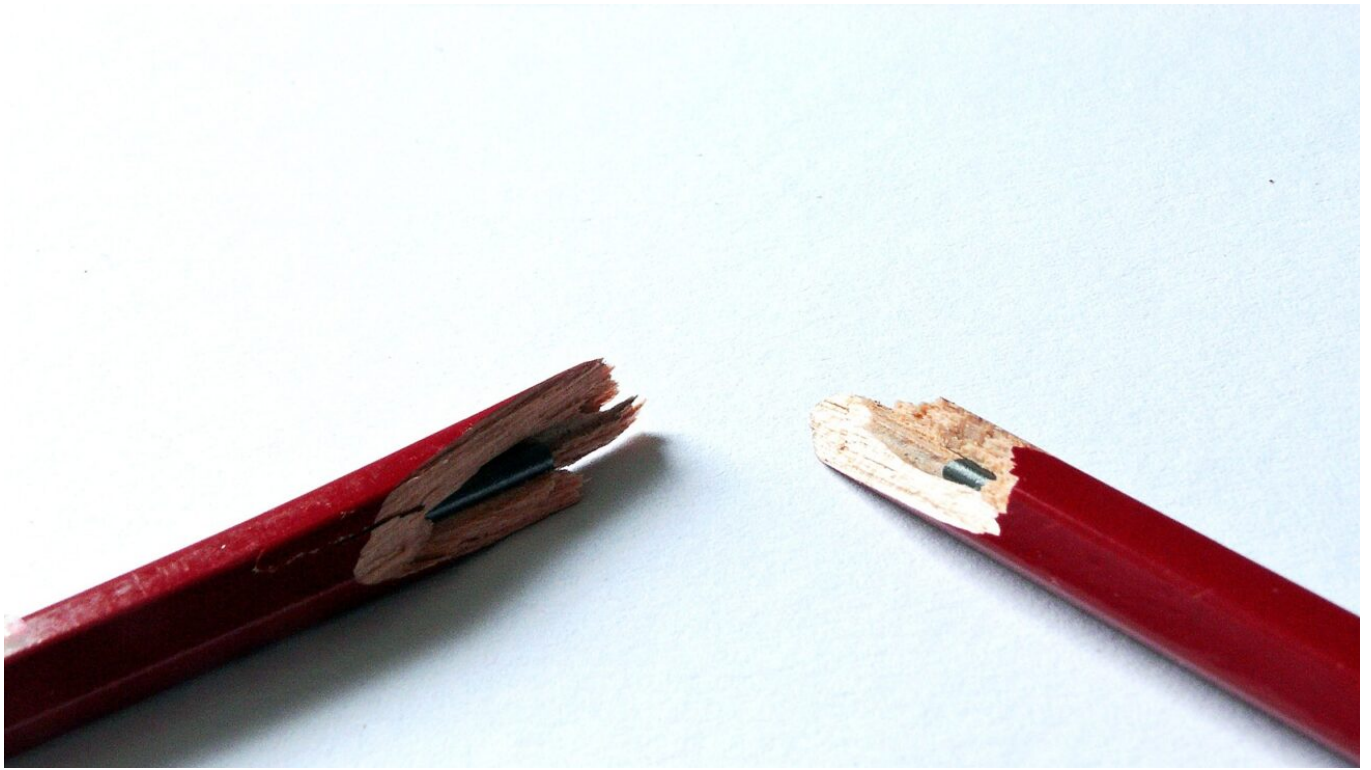
Read also

Osmo Apunen – Suomen ulkopoliitiikan juurisyiden etsijä

12.5.2023

Terrorismi ja sananvapaus

8.5.2023

Euroviisut 2023 – vuosi, jolloin Liverpoolista tuli ukrainalainen

28.4.2023

Kirjoittajasta

Tommi Kotonen

Tommi Kotonen työskentelee tutkijatohtorina Jyväskylän yliopiston yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitoksella.

Kommentoi

Sähköpostiosoitettasi ei julkaista. Pakolliset kentät on merkitty *

Kirjoita tähän..

Nimi*

Sähköpostiosoite*

Kotisivun osoite

Lähetä kommentti »

Artikkeliin sovelletaan avoimen julkaisemisen lisenssiä tiedelehdille (CC BY-NC-ND). [Lue lisää tekijänoikeuksista.](#)

Selaa arkistoa

demokratia Suomi Venäjä Euroopan unioni populismi

Yhdysvallat Turvallisuuspolitiikka Retoriikka Media Maahanmuutto

ilmastonmuutos Tutkimus Yliopisto Eurooppa Tasa-arvo Ulkopolitiikka Terrorismi talous

Vaalianalyysit DocPoint Ranska Puolueet Ihmisoikeudet Aktivismi Identiteetti Ympäristöpolitiikka Uskonto Kysy politiikasta

Äärioikeisto Historia Sosiaalinen media Ukrainan kriisi sukupuoli työ hallitus Turkki nuoret Perussuomalaiset Tutkijavideot pakolaisuus

Tarkennettu haku

Hakusana

Ajanjakso

Kirjoittajat

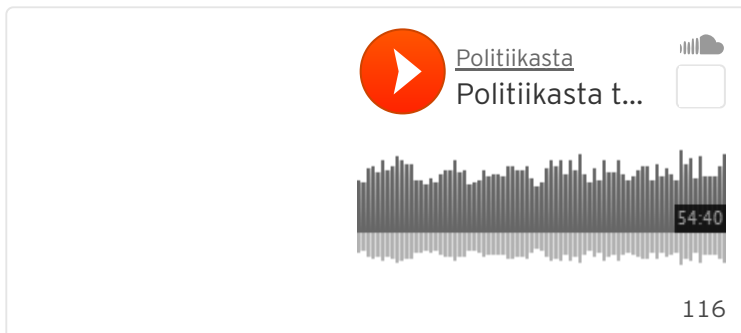
Avainsanat

Hae

Uusimmat podcastit

Politiikasta
Politiikasta t... 54:40

116

- Politiikasta - Politiikasta taidetta -podcast: Vierauden taite...
- Politiikasta - Politiikasta taidetta -podcast: Vierauden taite...
- Politiikasta - Kuurosokeat Oppaina Osallisuuden Konkretia...
- Politiikasta - Talouden valta yliopistossa
- Politiikasta - Podcast Osa 1.
- Politiikasta - Podcast Osa 2.
- Politiikasta - Podcast: Historian tutkimuksesta ja tietokirja...
- Politiikasta - Politiikasta kymmenen vuotta päätoimittajien...

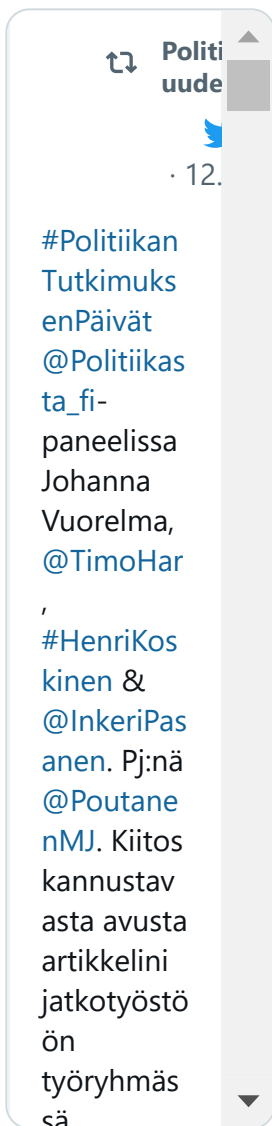

Seuraa meitä Facebookissa

Seuraa meitä

Seuraa meitä Twitterissä

Meistä

[Etusivu](#)

[Mikä?](#)

[Arkisto](#)

[Videot](#)

[Tapahtumat](#)

[Podcastit](#)

[Toimitus](#)

[Kirjoittajat](#)

[Politiikasta kouluissa](#)

[Terms & Privacy Policy](#)

Onko sinulla kysyttävää?

[Ota yhteyttä](#)

